

*Некіт Катерина Георгіївна,
к.ю.н., доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Відносини власності є невід'ємним елементом системи суспільних відносин, які відображають розподіл матеріальних благ між членами суспільства. На сьогоднішній день відносини власності регулюються різними галузями права, що дозволяє говорити про комплексний характер цього інституту, який охоплює сукупність норм, що встановлюють загальні принципи приналежності майна особам, регулюють та захищають приналежність майнових благ конкретним особам [1].

Проте особливе значення при регулюванні відносин власності мають конституційні норми, які встановлюють правовий режим відносин з володіння, користування та розпорядження матеріальними благами. Конституція України, будучи основою всього законодавства України, у тому числі цивільного, визначає основні засади регулювання відносин власності.

У Конституції України закріплюються основні принципи регулювання відносин власності, а також визначаються деякі положення щодо суб'єктів, об'єктів, особливостей окремих видів права власності. Зокрема, ст. 13 Конституції України закріплює *принцип рівності всіх суб'єктів права власності*, сутність якого зводиться до того, що всім суб'єктам права власності гарантується рівна свобода при здійсненні їх прав власності, рівні можливості у набутті права власності або відмови від нього тощо. Крім того, всім суб'єктам права власності гарантується рівність у захисті їх прав у випадку порушення. Цей закріплений у Конституції принцип фактично повторюється у ч. 2 ст. 318 ЦК України, відповідно до якої всі суб'єкти права власності є рівними перед законом.

Ст. 13 Конституції України закріплює ще низку важливих положень. Зокрема, тут закріплюється *принцип обмеження свободи індивіда інтересами суспільства*, відповідно до якого власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству, тобто сутність цього принципу зводиться до того, що свобода власника по здійсненню дій щодо належного йому майна допускається у тій мірі, у якій вона не завдає шкоди іншим громадянам та суспільству в цілому.

Закріплений у ст. 13 Конституції України принцип обмеження свободи індивіда інтересами суспільства деталізується на рівні ЦК України, зокрема, у ч. 5 ст. 319 ЦК України передбачено, що власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі.

У ст. 13 Конституції України визначений також специфічний суб'єкт права власності – Український народ. Так, відповідно до ч. 1 ст. 13 Конституції, земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. Вказана норма повністю повторюється у ст. 324 ЦК України, а також відображена у змісті ч. 1 ст. 318 ЦК України, відповідно до якої суб'єктами права власності є Український народ та інші учасники цивільних відносин, визначені у ст. 2 ЦК України. З такого формулювання випливає висновок, що Український народ є суб'єктом виключно відносин власності, що зумовлює його специфіку.

У ст. 24 Конституції України закріплено *принцип недискримінації*, відповідно до якого не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Цей принцип знаходить своє втілення у ч. 2 ст. 317 ЦК України, згідно якій на зміст права власності не впливають місце проживання власника та місцезнаходження майна.

Низку принципових положень щодо права власності закріплює ст. 41 Конституції України. Зокрема, тут передбачено право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, набувати право приватної власності в порядку, визначеному законом, а також право кожного громадянина користуватися для задоволення своїх потреб об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

Крім того, у ст. 41 Конституції закріплено *принцип неприпустимості позбавлення права власності, крім випадків, передбачених законом, та принцип непорушності права власності*. Так, відповідно до ст. 41

Конституції, примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Вказані принципи знаходять своє відображення у ст. ст. 3, 321 ЦК України. У ст. 3 ЦК України у якості однієї з засад цивільного законодавства закріплено принцип неприпустимості позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом, який припускає необхідність забезпечення власникам можливості використовувати належне їм майно в своїх інтересах, без загрози його довільного вилучення або заборони чи обмежень у користуванні. У ст. 321 ЦК України деталізовано принцип непорушності права власності, відповідно до якого ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності чи обмежений у його здійсненні інакше як за рішенням суду, прийнятому на законних підставах. Вилучення майна в публічних інтересах також допускається лише в прямо встановлених законом випадках і з обов'язковою попередньою рівноцінною компенсацією.

Деякі питання права власності регулюються також ст. ст. 14, 142, 143 Конституції України, де закріплено право власності на специфічний об'єкт – землю (ст. 14), та визначено особливості реалізації права комунальної власності (ст. ст. 142, 143).

Таким чином, Конституція України закріплює основні принципи правового регулювання відносин власності, які у подальшому деталізуються на рівні ЦК України та спеціальних законах та підзаконних актах, положення яких не можуть суперечити тим, що закріплені в Конституції, а тому відіграє провідну роль при визначенні підходу до регулювання відносин власності в Україні.

Література:

1. Новоселова Л.А. Определение объектов права собственности // Гражданин и права. – 2001. – № 2. – С. 21-27.

*Суша Юлія Сергіївна,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ВІДПОВІДНОСТІ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНО- СПОРТИВНИХ ВІДНОСИН НОРМАМ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Професійний спорт як система відносин є доволі особливою сферою, специфіка якої виявляється при спробі піддати ці суспільні відносини правовому регулюванню. З аналізу, навіть доволі поверхневого, джерел нормативного регулювання професійних спортивних відносин стає очевидним, що професійний спорт – це автономна система, яка започаткована, існує, розвивається за своїми законами та правилами, які не завжди гармонують з традиційними принципами та засадами правового регулювання суспільних відносин. У зв'язку з цим слушно виникає питання: в якій мірі професійний спорт має бути підданий правовому, в тому числі законодавчому регулюванню, які межі такого регулювання і який метод стане найбільш ефективним у досягненні мети упорядкування професійних спортивних відносин, які принципи мають стати вихідними основоположними засадами регулювання цієї особливої сфери суспільних відносин?

У пошуках відповіді на поставлені питання слід виходити з двох основних передумов: по-перше, професійний спорт є складовою, напрямом більш широкого суспільного явища – спорту; по-друге, професійний спорт є комерційно орієнтованою діяльністю (в більшості випадків – підприємницькою діяльністю). Як складова спорту та спортивного руху в цілому, професійний спорт є феноменом міжнародного, глобального рівня, і повинен «сповідувати» фундаментальні спортивні принципи. По-друге, професійний спорт підпорядкований закономірностям розвитку економічних відносин, здійснення підприємницької діяльності, засади провадження якої встановлюються державою шляхом закріплення відповідних правових норм у законодавчих актах. Як показує практика здійснення професійно-спортивної діяльності, ці два аспекти, які характеризують професійний спорт, не завжди гармонують між собою та здатні існувати «у злагоді». І розкривається ця теза саме при аналізі джерел регулювання діяльності у професійному спорті.